

ПЕРАМІР'Е 1587 г. ПАМІЖ ВЯЛІКІМ КНЯСТВАМ ЛІТОЎСКАМ І МАСКОЎСКОЙ ДЗЯРЖАВАЙ: СЕПАРАТЫЗМ АЛЬБО АБАРОНА УЛАСНЫХ ЗНЕШНЕПАЛІТЫЧНЫХ ІНТАРЭСАЎ?

Лашкевіч С. А., Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Знешнепалітычная дзейнасць і дыпламатыя Вялікага княства Літоўскага (ВКЛ) у канцы XVI ст. з'яўляюцца малавывучанымі пытаннямі як айчынным так і замежнай гістарычнай навукай. Малавывучанасць дадзенай праблемы вынікае са спецыфікі дадзенага перыяду, які характарызуецца мірным суіснаваннем дзяржаў ад заключэння Ям-Запольскага перамір'я ў 1581—1582 гг. і да ўмяшання Рэчы Паспалітай ў справы Маскоўскай дзяржавы праз Ілжэдзімітрыя ў пачатку XVII ст. Мірны стан двухбаковых адносін і ствараў ураджанне, што нічога маштабнага ў дыпламатыі абедзвюх дзяржаў не адбывалася. Тым не менш, нягледзячы на мірныя адносіны паміж Рэччу Паспалітай і Маскоўскай дзяржавай, гэты перыяд вельмі багаты на дыпламатычныя місіі паміж ВКЛ і Маскоўскай дзяржавай, дзе Княства як частка адзінай Рэчы Паспалітай адстойвала ў тым ліку і свае знешнепалітычныя інтарэсы.

Як вядома, пасля падпісання Люблінскай уніі Княства працягвала пасляхова прадстаўляць знешнепалітычныя інтарэсы ўсёй Рэчы Паспалітай у Маскоўскай дзяржаве. Трэба адзначыць, што маскоўскі накірунак дыпламатыі ВКЛ быў адным з самых складаных у другой палове XVI ст., што было абумоўлена ваенным супрацьстаяннем з Маскоўскай дзяржавай падчас Інфлянскай вайны, рознасцю знешнепалітычных інтарэсаў палітычнай эліты Кароны Польскай і ВКЛ, а таксама шведскім, аўстрыйскім, крымскім, татарскім і іншымі фактарамі.

Знешнепалітычныя супярэчнасці паміж Вялікім княствам і Каронай Польскай з новай сілай яскрава праявіліся падчас трэцяга «бескаралеўя» у Рэчы Паспалітай (1586—1588 гг.). Палітычная эліта Княства імкнулася заключыць мірнае пагадненне з Маскоўскай дзяржавай, што не знаходзіла поўнай падтрымкі ў Кароне Польскай. Адна-часова ВКЛ падтрымала кандыдатуру маскоўскага цара Фёдора Іванавіча на вакантны каралеўскі трон, што не знайшло сваёй падтрымкі ў Кароне.

У такіх умовах, зыходзячы са сваіх знешнепалітычных інтарэсаў, ВКЛ 25 жніўня 1587 г. падпісала асобна ад Кароны ад імя ўсёй Рэчы Паспалітай перамір'е з Маскоўскай дзяржавай, якое па сваёй сутнасці супярэчыла палажэнням Люблінскай уніі, дзе менавіта міжнародныя адносіны і знешняя палітыка павінны былі вырашацца супольна. Перамір'е заключалася паміж панамі-радамі ВКЛ і вялікімі пасламі Маскоўскай дзяржавы тэрмінам на 15 год. У кнігах Літоўскай Метрыкі № 593 і № 594 захаваўся поўны тэкст гэтага перамір'я.

Тэкст перамір'я пачынаўся толькі ад імя сенатараў Вялікага княства Літоўскага. У прэамбуле перамір'я былі ўпісаны прозвішчы пяці палітыкаў Вялікага Княства. Далей у перамірным лісце гаварылася, што паслам маскоўскім і Рэчы Паспалітай не удалося на аўдыенцыі 14 жніўня 1587 г. дамовіцца аб аб'яднанні дзяржаў і заключэнні вечнага міру. Зыходзячы з вышэйсказанага, 5 сенатараў Вялікага княства падпісалі перамір'е з Маскоўскай дзяржавай ад імя ўсёй Рэчы Паспалітай. Перамір'е заключалася тэрмінам да 25 жніўня 1602 г. Далейшы тэкст перамір'я ўтрымліваў канкрэтныя ўмовы: забарона выдзення ваенных дзеянняў з абодвух бакоў да канца перамірнага тэрміна; свабода вядзення гандлю паміж дзяржавамі; вызначаліся часовыя межы паміж дзяржавамі; вырашэнне спрэчных пытанняў шляхам утварэння сумеснай камісіі Рэчы Паспалітай і Маскоўскай дзяржавы; не дазвалялася васенна-палітычная дапамога ворагам дадзенага пагаднення; прадугледжвалася, што новавыбраны кароль Рэчы Паспалітай павінен будзе ад імя ўсёй краіны зацвердзіць перамір'е з Маскоўскай дзяржавай; свабоднае перамяшчэнне і недатыкальнасць паслоў, пасланнікаў і ганцоў абедзвюх дзяржаў; вырашэнне спрэчных рэгіянальных памежных супярэчнасцяў мірным шляхам.

Пасля падпісання перамір'я літвінскія палітыкі разаслалі па ўсім паветам універсалы з патрабаваннем не пачынаць вайну з Маскоўскай дзяржавай у перамірны тэрмін. На думку расійскага даследчыка А. В. Вінаградава, з падпісаннем перамір'я ад 25 жніўня 1587 г. канчаткова не ўдалося вырашыць ўзаемаадносіны паміж Рэччу Паспалітай і Маскоўскай дзяржавай, паколькі дадзенае пагадненне не ратыфікаваў кароль. Адмоўна да перамір'я ставілася і Карона Польская.

Такім чынам, дыпламатычная служба ВКЛ выкарыстала маскоўскі дыпламатычны вектар як элемент уздзеяння на Карону Польскую з мэтай ажыццяўлення сваёй уласнай праграмы. Перагаворы з маскоўскімі прадстаўнікамі амаль поўнаццю вялі літвіны, пакінуўшы палякам толькі цырыманяльныя моманты.

Прычынай падпісання прадстаўнікамі ВКЛ асобнага перамір'я з Маскоўскай дзяржавай ад імя ўсёй Рэчы Паспалітай стала падвойная элекцыя на трон дзяржавы шведскага каралевіча Жыгімонта і аўстрыйскага эрцгерцага Максімільяна. 15-гадовае перамір'е супярэчыла палажэнням Люблінскай уніі і не мела юрыдычнай сілы ў рамках краіны, хаця фактычна было юрыдычнай асновай міждзяржаўных адносін з Маскоўскай дзяржавай да перамір'я 1591 г.

У будучым каранацыйны сойм Рэчы Паспалітай засведчыў частковае выкананне патрабаванняў ВКЛ: перамір'е 1587 г. не было зацверджана соймам дзяржавы, а Інфлянты пераходзілі пад сумеснае ўладанне ВКЛ і Кароны Польскай. Зацверджаны Жыгімонтам III новы Статут ВКЛ абвяшчаў праграму аднаўлення далюблінскіх межаў Княства, гарантаваў паслам недатактыльнасць, вызначаў кампетэнцыю вялікага князя літоўскага, гетманаў, соймаў і соймакаў ВКЛ у знешнепалітычнай вобласці. Паводле Статута забаранялася запрашаць на дыпламатычную службу іншаземцаў, справядства ў канцэлярыі Вялікага Княства вялося на старабеларускай мове.

НАЧАЛЬНЫЙ ЭТАП СОТРУДНИЧЕСТВА КНР С АФРИКАНСКИМИ СТРАНАМИ

Малевиц Ю. И., Белорусский государственный университет

Начало дипломатических отношений Китая с государствами Африки было положено на конференции 29 стран Азии и Африке в г. Бандунг. В ходе нее китайский премьер-министр Чжоу Эньлай встретился с руководством африканских государств (Египта, Эфиопии, Ливии, Судана, Либерии и Ганы). И в 1956 г. первой страной, с которой КНР установил дипломатические отношения, стал Египет.

С декабря 1963 г. по февраль 1964 г. состоялся исторический визит премьер-министра Чжоу Эньлая в 10 африканских стран. В ходе визита были сформированы 5 принципов развития политических отношений КНР со странами континента: 1) поддерживать народы всех африканских стран в их борьбе против империалистов, колониалистов и неоколониалистов для завоевания и сохранения национальной независимости; 2) поддерживать политику мира, нейтралитета и неприсоединения африканских стран; 3) поддерживать стремление африканских стран к солидарности и единству средствами, выбранными самими странами континента, а также поддерживать их усилия по урегулированию разногласий путем мирных переговоров; 4) требовать от других стран соблюдения суверенитета африканских государств; 5) бороться против агрессивных и других форм иностранного вмешательства.

Подобные формулировки свидетельствуют о том, что первые шаги в построении отношений КНР с африканскими странами носили политический характер, и продиктованы были идеологическими потребностями Пекина.

После признания КНР Францией в 1964 г. были установлены дипломатические отношения с рядом франкофонных стран континента, и в 1960-е гг. общее количество стран, установивших дипломатические отношения с КНР, достигло 19. После